



# ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 17 stycznia 2017 r.

Pozycja 20

**POSTANOWIENIE**  
z dnia 27 kwietnia 2016 r.  
**Sygn. akt Ts 298/15**

**Trybunał Konstytucyjny w składzie:**

Julia Przyłębska

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej R.Z.G. w sprawie zgodności:

art. 394<sup>1</sup> § 2 w związku z art. 398<sup>6</sup> § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101, ze zm.) oraz art. 19 ust. 3 pkt 2 w związku z art. 95 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2014 r. poz. 1025, ze zm.) z art. 45 ust. 1 i art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

**odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.**

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 25 sierpnia 2015 r. (data nadania) R.Z.G. (dalej: skarżący) wystąpił o zbadanie zgodności art. 394<sup>1</sup> § 2 w związku z art. 398<sup>6</sup> § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U.2014.101, ze zm.; dalej: kpc) i art. 19 ust. 3 pkt 2 w związku z art. 95 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U.2014.1025, ze zm.; dalej: uksc) z art. 45 ust. 1 i art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji „w zakresie, w jakim postanowienie o odmowie zwolnienia od kosztów w postępowaniu wywołanym wniesieniem skargi kasacyjnej nie może być samodzielnie zaskarżone, a jedynie poprzez złożenie zażalenia na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej z uwagi na jej nieopłacenie, które to zażalenie nie jest jednak objęte zwolnieniem od opłaty sądowej, tak jak inne zażalenia, których przedmiotem jest odmowa zwolnienia od kosztów sądowych”.

Skargę konstytucyjną sformułowano w związku z następującą sprawą. Skarżący jest następcą prawnym G.G. G.G. wraz z B.M., T.C., S.W., M.W., J.A., B.L., Z.Z., J.K., A.S.W., M.T.W., M.A.W., Z.P.W., E.W.-D. oraz A.B.W. wystąpiła z pozwem z 8 listopada 2011 r. o zasądzenie odszkodowania od m. W. W wyroku z października 2012 r. Sąd Okręgowy w W. uwzględnił powództwo w części i zasądził na rzecz: B.M., T.C. i S.W. po 2 178 793,17 zł; G.G. i M.W. po 1 089 396,58 zł; J.A., B.L., Z.Z. i J.K. po 435 758,63 zł; A.S.W., M.T.W., M.A.W., Z.P.W. i E.W.-D. po 394 906,26 zł; A.B.W. 204 261,86 zł. Wszystkie kwoty

zasądzone zostały z ustawowymi odsetkami od 3 października 2012 r. do dnia zapłaty. W pozostałej części powództwo zostało umorzone.

Apelację od powyższego orzeczenia wniósł pozwany. Sąd Apelacyjny w W. w wyroku z grudnia 2013 r. zmienił zaskarżony wyrok: w pkt 1 w części w ten sposób, że: a) oddalił powództwo B.M., T.C. i S.W. co do kwot po 2 108 509,52 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 3 października 2012 r. do dnia zapłaty; b) oddalił powództwo G.G. i M.W. co do kwot po 1 054 254,76 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 3 października 2012 r. do dnia zapłaty; c) oddalił powództwo J.A., B.L., Z.Z. i J.K. co do kwot po 421 701,90 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 3 października 2012 r. do dnia zapłaty; d) oddalił powództwo A.S.W., M.T.W., M.A.W., Z.P.W. i E.W.-D. co do kwot po 382 167,35 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 3 października 2012 r. do dnia zapłaty; e) oddalił powództwo A.B.W. co do kwoty 197 672,77 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 3 października 2012 r. do dnia zapłaty; oddalił apelację w pozostałej części; nie obciążył powodów obowiązkiem zwrotu kosztów procesu w postępowaniu odwoławczym i odstąpił od obciążania ich kosztami sądowymi w postępowaniu odwoławczym. Zarówno w postępowaniu przed sądem pierwszej, jak i drugiej instancji wszyscy powodowie byli zwolnieni od ponoszenia kosztów sądowych w całości.

Od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego w W. powodowie złożyli skargę kasacyjną wraz z wnioskiem o zwolnienie ich od kosztów sądowych w całości, podnosząc, że nie są w stanie ponieść tych kosztów bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny. Postanowieniem z maja 2014 r. Sąd Apelacyjny w W. zwolnił powodów od opłaty od skargi kasacyjnej w części (w tym G.G. ponad kwotę 20 000 zł i oddalił wniosek w pozostałym zakresie). Zażalenie powodów na to postanowienie zostało odrzucone jako niedopuszczalne. Postanowieniem z lipca 2014 r. Sąd Apelacyjny w W. odrzucił skargę kasacyjną powodów z uwagi na nieuiszczenie przez nich opłat od tej skargi.

W związku ze śmiercią G.G. 2 lipca 2014 r. Sąd Apelacyjny w W. zawiesił postępowanie (postanowienie z sierpnia 2014 r.). Wobec zgłoszenia się skarżącego jako następcy prawnego G.G. Sąd Apelacyjny w W. uchylił postanowienie z lipca 2014 r. w przedmiocie odrzucenia skargi kasacyjnej G.G.; podjął zawieszony postępowanie z udziałem skarżącego i odrzucił skargę kasacyjną G.G. jako nieopłaconą (postanowienie z maja 2015 r.).

W skardze konstytucyjnej skarżący zarzucił niezgodność z Konstytucją art. 394<sup>1</sup> § 2 w związku z art. 398<sup>6</sup> § 2 kpc oraz art. 19 ust. 3 pkt 2 w związku z art. 95 ust. 2 pkt 1 uksc i wynikającego z tych przepisów mechanizmu weryfikacji prawidłowości rozstrzygnięcia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych przez sąd drugiej instancji orzekający w tej sprawie po raz pierwszy. W przekonaniu skarżącego mechanizm ten jest wadliwy i narusza prawo do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji), a także prawo do zaskarżania orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji (art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji).

Skarżący wskazał, że w przypadku gdy strona złożyła skargę kasacyjną wraz z wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych, a sąd drugiej instancji odmówił zwolnienia od tych kosztów, w myśl art. 394<sup>1</sup> § 2 kpc stronie nie przysługuje zażalenie na to rozstrzygnięcie. Prowadzi to do sytuacji, w której strona nieposiadająca faktycznie środków na uiszczenie opłaty od skargi kasacyjnej w wyniku wydania przez sąd drugiej instancji nieprawidłowego orzeczenia o odmowie zwolnienia od kosztów jest *de facto* pozbawiona możliwości skorzystania ze skargi kasacyjnej. Zgodnie bowiem z art. 398<sup>6</sup> § 2 kpc, sąd drugiej instancji odrzuca nieopłaconą skargę kasacyjną.

Jedyną możliwością poddania ocenie prawidłowości wydanego przez sąd drugiej instancji w postępowaniu wszczętym wniesieniem skargi kasacyjnej postanowienia w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych jest podniesienie tego zarzutu w zażaleniu na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej. Z dotychczasowego orzecznictwa wynika bowiem, że Sąd Najwyższy, w ramach postępowania wywołanego zażaleniem strony na odrzucenie tej skargi, może skontrolować – na wniosek strony zgłoszony na podstawie art.

380 kpc – postanowienie sądu drugiej instancji rozstrzygające w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych (zob. np. postanowienie SN z 15 kwietnia 2015 r., sprawa IV CZ 2/15 i powołane tam orzecznictwo). Zasadnicze wątpliwości – w przekonaniu skarżącego – budzi jednak to, że aby wystąpić z tym zażaleniem strona musi uiścić od niego stosowną opłatę. Nie ma bowiem – jak twierdzi skarżący – zastosowania w tym przypadku art. 95 ust. 2 pkt 1 uksc, zgodnie z którym nie pobiera się opłat od zażalenia na postanowienie sądu, którego przedmiotem jest odmowa zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia oraz odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego lub ich odwołanie. Oznacza to, że strona, której skarga kasacyjna została odrzucona z powodu nieuiszczenia opłaty od tej skargi, kwestionując odmowę zwolnienia jej od kosztów sądowych, musi dokonać opłaty od zażalenia w wysokości – zgodnie z art. 19 ust. 3 pkt 2 uksc – piątej części opłaty od skargi kasacyjnej. W sprawie skarżącego sprowadzało się to do obowiązku uiszczenia opłaty w wysokości 4 000 zł.

Skarżący wskazał, że kwestionowany przez niego mechanizm kontroli prawidłowości postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów wyłącza faktyczną możliwość zaskarżenia tego rozstrzygnięcia, a tym samym nie realizuje zasady dwuinstancyjności postępowania i narusza jedno z fundamentalnych praw, jakim jest prawo do sądu. Prawo to nie może ograniczać się wyłącznie do instytucjonalnego utworzenia określonych środków zaskarżenia, lecz musi opierać się na mechanizmie pozwalającym na efektywne skorzystanie z nich. W przeciwnym wypadku instytucja ta ma charakter iluzoryczny. Skarżący przypomniał również, że prawo do uruchomienia postępowania przed sądem drugiej instancji wyłącza ustanawianie nadmiernych finansowych barier wnoszenia środków zaskarżenia i możliwość dyskrecjonalnego odrzucania tych środków przez sąd, który je rozpoznaje. Tymczasem zakwestionowane przepisy, wprowadzając ograniczenia w dostępie do skargi kasacyjnej „w postaci arbitralnej, pozbawionej uzasadnienia decyzji o odmowie zwolnienia od kosztów i konieczności wniesienia opłaty od zażalenia na odrzucenie skargi kasacyjnej – celem pośredniego zaskarżenia tego postanowienia”, stanowią „jaskrawy przejaw ograniczenia prawa do sądu”.

Zdaniem skarżącego, w przypadku gdy jedyną przyczyną odrzucenia skargi jest jej nieopłacenie na skutek odmowy zwolnienia od kosztów sądowych, zażalenie na odrzucenie skargi kasacyjnej powinno być – tak jak w myśl art. 95 ust. 2 pkt 1 uksc zażalenie na postanowienie sądu, którego przedmiotem jest odmowa zwolnienia od kosztów sądowych – wolne od opłat, gdyż faktycznym jego przedmiotem jest kwestia odmowy zwolnienia od kosztów sądowych. W przekonaniu skarżącego brak jest logicznego uzasadnienia dla różnego traktowania – pod względem obowiązku wniesienia opłaty – bezpośredniego i pośredniego (które ma miejsce we wskazanym przypadku) zaskarżenia postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych.

Skarżący powołał się w uzasadnieniu na wyrok z 31 marca 2009 r., w sprawie SK 19/08 (OTK ZU nr 3/A/2009, poz. 29), w którym Trybunał Konstytucyjny badał zgodność art. 394<sup>1</sup> § 2 kpc, w brzmieniu ustalonym przez art. 1 pkt 12 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U.2005.13.98), w zakresie, w jakim uniemożliwia zaskarżenie postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych wydanego po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji, z art. 45 ust. 1 i art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji, i na złożone do niego zdanie odrębne sędzi T. Liszcz. Brak kontroli prawidłowości rozstrzygnięcia w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym wydanego po raz pierwszy przez sąd badający spełnienie wymogów formalnych skargi kasacyjnej – według skarżącego – jest niezgodny z art. 45 ust. 1 i art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji.

Mając powyższe na uwadze, skarżący wystąpił o uznanie niekonstytucyjności art. 394<sup>1</sup> § 2 w związku z art. 398<sup>6</sup> § 2 kpc oraz art. 19 ust. 3 pkt 2 w związku z art. 95 ust. 2 pkt 1 uksc

w zakresie, w jakim nie dopuszcza możliwości wniesienia zażalenia na postanowienie o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych wydanego po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji, a ewentualna kontrola takiego rozstrzygnięcia możliwa jest jedynie przez podniesienie zarzutu w zażaleniu na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej z powodu jej nieopłacenia, które to zażalenie wymaga uiszczenia opłaty.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Na podstawie art. 138 w związku z art. 139 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.2016.293; dalej: ustawa o TK z 2015 r.) z dniem 30 sierpnia 2015 r. utraciła moc ustawa z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.102.643, ze zm.; dalej: ustawa o TK z 1997 r.) Zgodnie z art. 134 pkt 1 ustawy o TK z 2015 r. w sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy w postępowaniu przed Trybunałem w zakresie dotyczącym wstępnego rozpoznania stosuje się przepisy dotychczasowe, tzn. przepisy ustawy o TK z 1997 r. Rozpatrywana skarga konstytucyjna została wniesiona przed dniem wejścia w życie ustawy o TK z 2015 r., dlatego do jej wstępnej kontroli zastosowanie znajdują przepisy ustawy o TK z 1997 r.

Skarga konstytucyjna jest nadzwyczajnym środkiem ochrony konstytucyjnych wolności lub praw, którego merytoryczne rozpoznanie uwarunkowane zostało spełnieniem przesłanek wynikających zarówno z art. 79 ust. 1 Konstytucji, jak i z przepisów ustawy o TK z 1997 r. Na etapie wstępnej kontroli skargi Trybunał Konstytucyjny bada, czy wniesiony środek prawny spełnia wszystkie warunki przewidziane przez prawo oraz czy postawione w nim zarzuty nie są oczywiście bezzasadne.

W myśl art. 79 ust. 1 Konstytucji każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub inny organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji. Warunkiem merytorycznego rozpoznania skargi konstytucyjnej jest zatem naruszenie przysługujących skarżącemu praw lub wolności konstytucyjnych przez ostateczne orzeczenie sądu lub organu administracji publicznej wydane na podstawie zakwestionowanego w skardze aktu normatywnego (art. 47 ust. 1 ustawy o TK z 1997 r.).

W myśl art. 46 ust. 1 ustawy o TK z 1997 r., aby Trybunał rozpoznał skargę konstytucyjną, skarżący musi ją wnieść po wyczerpaniu drogi prawnej, o ile droga ta jest przewidziana, w terminie trzech miesięcy od doręczenia mu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego rozstrzygnięcia. Przez wyczerpanie drogi prawnej należy – zgodnie z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego – rozumieć skorzystanie z wszystkich środków prawnych przysługujących w toku instancji i umożliwiających merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy. Pojęcie wyczerpania drogi prawnej trzeba zatem łączyć – na podstawie art. 46 ust. 1 ustawy o TK z 1997 r. – z wydaniem przez sąd orzekający w sprawie prawomocnego wyroku, prawomocnego postanowienia lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia. Istotne jest przy tym to, że obowiązek skorzystania z wszystkich środków prawnych przysługujących skarżącemu w toku instancji wyklucza wniesienie skargi konstytucyjnej od prawomocnych wyroków (czy innych ostatecznych rozstrzygnięć), które stały się prawomocne lub ostateczne dlatego, że skarżący nie wyczerpał przewidzianej drogi prawnej w postępowaniu sądowym lub administracyjnym (zob. postanowienia TK z 18 listopada 2009 r., SK 12/09, OTK ZU nr 10/A/2009, poz. 158 oraz 4 sierpnia 1998 r., Ts 55/98, OTK ZU nr 5/1998, poz. 93).

W rozpoznawanej skardze konstytucyjnej powyższe wymogi nie zostały spełnione. Skarżący jako ostateczne orzeczenie wydane w jego sprawie wskazał postanowienie Sądu



Apelacyjnego w W. z maja 2015 r., w którym odrzucono skargę kasacyjną jako nieopłaconą. Zgodnie z art. 394<sup>1</sup> § 1 kpc na postanowienie to skarżącemu przysługiwało zażalenie do Sądu Najwyższego. Jak jednoznacznie wynika z treści skargi konstytucyjnej, skarżący zażalenia nie wniósł, co oznacza, że nie wyczerpał drogi sądowej.

Irrelevantne jest przy tym sformułowane w skardze twierdzenie, jakoby wynikający z art. 46 ust. 1 ustawy o TK z 1997 r. wymóg został spełniony przez to, że skarżący „wyczerpał przysługujące mu środki odwoławcze, które w sposób rzeczywisty, a nie tylko pozorny mógł zrealizować”. Należy jeszcze raz podkreślić, że – niezależnie od subiektywnego przekonania skarżącego co do skuteczności zaskarżenia postanowienia z maja 2015 r. – skarżący, aby wystąpić ze skargą konstytucyjną musiał skorzystać z wszystkich przysługujących mu środków prawnych – umożliwiających rozstrzygnięcie sprawy – niekorzystanie ze środka zaskarżenia, który zgodnie z prawem mógł złożyć, oznacza niespełnienie wymogu wynikającego z art. 46 ust. 1 ustawy o TK z 1997 r. Ponadto wskutek niewyczerpania drogi prawnej skarżący nie uzyskał ostatecznego orzeczenia w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji. Okoliczności te przesądzą zatem o konieczności odmowy nadania skardze dalszego biegu.

Abstrahując od powyższych ustaleń, Trybunał zwraca także uwagę, że nie ma związku między orzeczeniem wskazanym jako ostateczne rozstrzygnięcie o wolnościach i prawach konstytucyjnych skarżącego a zakwestionowaną regulacją i podniesionymi w skardze zarzutami naruszenia jego konstytucyjnych wolności i praw.

Skarżący zarzucił ingerencję w przysługujące mu prawo do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji) oraz prawo do zaskarżania orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji (art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji) przez art. 394<sup>1</sup> § 2 w związku z art. 398<sup>6</sup> § 2 kpc oraz art. 19 ust. 3 pkt 2 w związku z art. 95 ust. 2 pkt 1 uksc i wynikający z tej regulacji mechanizm weryfikacji prawidłowości rozstrzygnięcia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych. W przekonaniu skarżącego niekonstytucyjny jest sposób ukształtowania procedury kontroli postanowienia w tym przedmiocie. Postanowienie to wydane po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji jest bowiem niezaskarżalne, a kontroli może być poddane jedynie pośrednio, przez sformułowanie w zażaleniu na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej jako nieopłaconej zarzutu na podstawie art. 380 kpc. Przy czym zażalenie to nie jest – jak twierdzi skarżący – zwolnione od opłaty.

Odnosząc te zarzuty do sytuacji prawnej skarżącego, Trybunał podkreśla, że orzeczenie Sądu Apelacyjnego w W. z maja 2015 r. nie rozstrzygało ani o niedopuszczalności wniesienia zażalenia na postanowienie o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych, ani o konieczności dokonania opłaty od zażalenia na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej, które to zażalenie zmierzałoby do poddania kontroli odmowy zwolnienia od kosztów sądowych. Skarżący zarzuty niekonstytucyjności regulacji będącej przedmiotem skargi formułuje w oparciu o brzmienie przepisów, które w zakwestionowanym zakresie nie miały jednak zastosowania w jego sprawie i nie kształtowały jego sytuacji prawnej, także w odniesieniu do sfery praw konstytucyjnych.

Nie ma tym samym związku między orzeczeniem wskazanym przez skarżącego jako ostateczne rozstrzygnięcie w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji a podniesionymi w skardze zarzutami naruszenia art. 45 ust. 1 i art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji przez art. 394<sup>1</sup> § 2 w związku z art. 398<sup>6</sup> § 2 kpc oraz art. 19 ust. 3 pkt 2 w związku z art. 95 ust. 2 pkt 1 uksc. Okoliczność ta – w myśl art. 79 ust. 1 Konstytucji i art. 47 ust. 1 ustawy o TK z 1997 r. – również przesądza o niedopuszczalności przekazania skargi do merytorycznej kontroli.

W związku z powyższym Trybunał postanowił odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.